

بسم الله الرحمن الرحيم

شادباش گفتن اعیاد نصاری و کفار

(ترجمه)

پرسش

السلام علیکم و رحمت الله و برکاته!

برادر دینی شما، بهاء از فلسطین هستم، از الله سبحانه و تعالی مسئلت داریم که شما صحت و عافیت باشید.

سوال من در خصوص شادباش گفتن اعیاد نصاری و مشارکت در اعیادشان است؛ چیزی که مرا وادار به این سوال ساخته جواب شیخ تقی الدین رحمه الله است که این مسئله را جواز داده است؛ از شما می‌خواهم تا این موضوع را توضیح دهید؛ ضمیمه جواب سوال شیخ تقی الدین.

پاسخ

و علیکم السلام و رحمت الله و برکاته!

قبلاً به این ارتباط جواب داده بودیم که آن جواب را برای شما نقل می‌کنم:

برادر محترم، نسبت به سوال شما در مورد شادباش گفتن اعیاد اهل کتاب؛ قبل از این که در این خصوص برایت جواب دهم، بعضی از جوابات سابق مرتبط به این مسئله را برایت بیان می‌نمایم:

۱- به تاریخ ۳۰ جنوری ۱۹۷۰ چنین جوابی صادر شده بود: «حکم ملاقات نصاری و مشارکت در خوشی‌ها و اعیادشان و ملاقات از مریض‌ها و رفتن به جنازه شان چی است؟ مسلمان وقتی آن‌ها را می‌بینند، باید چی کند؟ ارتباط این موضوع به حدیث شریف "لا تبادئوا الیهود والنصاری السلام... الحدیث"؛ یعنی شما سلام را با یهودیان و نصاری شروع نکنید، چیست؟

پاسخ: از رسول الله صلی الله علیه و سلم ثابت است که ایشان یهودی را که مریض بود ملاقات کردند و هم‌چنان ثابت است که ایشان در برابر جنازه یهودی ایستاد شده و هم‌چنان ثابت است که او علیه الصلاة و السلام مردم را به رعایت حقوق ذمی‌ها و حسن رفتار با آن‌ها سفارش کردند؛ پس همه این مثال‌ها و امثال این دلایل، دلیل بر جواز ملاقات نصاری در خوشی‌ها و اعیادشان و دلیل بر عبادت مریض‌ها و رفتن به جنازه و عزاداری‌شان و آنچه به این اعمال مشابهت دارد، می‌باشد؛ اما حدیث (لاتبادئوهم بالسلام) خاص به سلام و حالتی دارد که در راه با یهودیان و نصاری مقابل می‌شویم و این حدیث صراحت در سلام دارد؛ پس این حدیث غیر از این حالت را شامل نمی‌شود. ۲۳ ذوالقعدة ۱۳۸۹ - ۳۰ جنوری ۱۹۷۰.

۲- سپس به تاریخ ۱۷ جولای ۲۰۱۰م جوابی تحت این عنوان «دید و باز دید یهود و نصاری در خوشی‌های شان جایز است؟

پاسخ: دید و باز دید نصارای جایز است؛ زیرا این یک نوع نیکی بوده و نیکی در حق شان جایز است. ۱۷ جولای ۱۹۷۶.»

همچنان به تاریخ ۱۶ جنوری ۲۰۱۰م جواب صادر شده بود: «شادباش گفتن اعیاد اهل کتاب جائز است؛ اما این که بگوییم (و همچنان برای شما) در حقیقت این یک نوع مقایسه به حالتی است که در حدیث وارد شده که در جوابشان گفته شده است "وعلیکم" وقتی که آنها می‌گویند السام علیکم... اما این غیر از آن مسئله است، زیرا آن چه که در حدیث وارد شده جواب این قول ایشان است "السلام علیکم" یعنی مرگ بر شما، پس نص حدیث بخاری و مسلم از طریق ام المومنین عائشه رضی الله عنها که گفته است:

«دَخَلَ رَهْطٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ، فَقَالُوا: السَّامُ عَلَيْكُمْ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَفَهِمْتُمَهَا فَقُلْتُ وَعَلَيْكُمْ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ، قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: «مَهْلًا يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ»، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْلِمَ تَسْمَعُ مَا قَالُوا؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ: «قَدْ قُلْتُ وَعَلَيْكُمْ»

ترجمه: گروهی از یهود بر رسول الله صلی الله علیه و سلم وارد شدند و گفتند السام علیکم، عائشه رضی الله عنها گفت: من این جمله شان را فهمیدم و گفتم و علیکم السام و اللعنة، عائشه گفت: رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: ای عائشه فرصت بده، الله (سبحانه و تعالی) نرمی را در هرکاری دوست می‌دارد، پس من گفتم یا رسول الله شما نشنیدید که این‌ها چی گفتند؟ رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: من برای شان گفتم و علیکم.

و در روایت دیگری از مسلم از طریق ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که گفت رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند:

«إِنَّ الْيَهُودَ إِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ يَقُولُ أَحَدُهُمُ السَّامُ عَلَيْكُمْ فَقُلْ عَلَيْكَ»

ترجمه: وقتی یهود بر شما سلام کنند، یکی از ایشان می‌گوید؛ السام علیکم پس شما هم برای شان بگوئید علیک.

به این ترتیب، می‌بینید که چنین بوده؛ زیرا آن‌ها می‌گفتند؛ "السام علیکم". اما وقتی آن‌ها کلمه خوبی به شادباش گویی ما گفتند، ما هم از آن‌ها می‌پذیریم؛ اگر آن‌ها گفتند، عید شما مبارک، برای شان جواب نیکو و صحیحی می‌دهیم؛ مثل این که برای شان بگوییم، تشکر از شادباشگویی شما و یا خوش آمدید و یا مانند این جواب و الفاظ جواب‌هایی که به شریعت مخالفت نداشته باشد. ۱۶ جنوری ۲۰۱۰م» ختم.

از مسایل فوق موارد زیر واضح می‌شود:

شادباش گفتن عید اهل ذمه به الفاظ خوبی که مخالف شریعت نباشد، جایز است؛ لذا ما عید یهودیان و نصاری و کفار را ستایش نمی‌کنیم؛ یعنی برای شان نمی‌گوئیم عید شما مبارک و یا مانند این الفاظ. اما این تنها برای کسانی است که شرایط زیر را داشته باشند:

۱- آن که از اهل ذمه بوده؛ کسانی که در بین مسلمانان و سرزمین مسلمانان زنده‌گی و عقد ذمه برای شان مصداق داشته باشد و به مسلمانان خیانت نکند.

ب- آنانی که علیه دین ما جنگ نکرده و کسی را بر اخراج از سرزمین‌های مان کمک نکرده باشند... چنانچه در آیه کریمه آمده است...

اما این که اهل ذمه بودن یهود و نصاری برای شادباش گفتن اعیاد و محافل شرط جواز است، دلیل آن در جواب اول یعنی جواب تاریخی ۳۰ جنوری ۱۹۷۰ ذکر شده و این جواب بر این مسئله صراحت دارد: «از رسول الله صلی الله علیه و سلم ثابت شده که او یهودی را که مریض بود ملاقات کردند و هم چنان ثابت است که ایشان در برابر جنازه یهودی ایستاده شدند و هم چنان ثابت است که او علیه الصلاة و السلام مردم را به رعایت حقوق ذمی‌ها و حسن رفتار با آن‌ها سفارش کردند. پس همه این‌ها و امثال این دلایل، دلیل بر جواز ملاقات نصاری در خوشی‌ها و اعیادشان و هم چنان دلیل بر عیادت مریضی و رفتن به جنازه و عزا داری شان و آن چه به این اعمال مشابهت دارد می باشد...»

ترجیح داده می شود که مقصد از این یهودیان و نصاری اهل ذمه بودند؛ چنانچه ایشان در بین مسلمانان و در ذمه مسلمانان زنده گی می کردند و رسول الله صلی الله علیه و سلم در مورد ذمی‌ها سفارش نمودند و هم چنان وقتی جنازه یهودی از وسطشان می گذشت، سپس یهودی که رسول الله صلی الله علیه و سلم آن را در مرض اش ملاقات کرد، این یهودی رسول الله صلی الله علیه و سلم را خدمت می نمود؛ چنانچه در حدیث بخاری شماره ۱۳۵۶ آمده است؛ از انس رضی الله عنه روایت شده است:

«أَنَّ غُلَامًا مِنَ الْيَهُودِ كَانَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَمَرِضٌ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ ﷺ يُعَوِّدُهُ، فَفَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ: أَسْلِمَ. فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ لَهُ: أَطْعَ أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ. فَأَسْلَمَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ مِنَ النَّارِ»

ترجمه: جوانی از یهود رسول الله صلی الله علیه و سلم را خدمت می نمود و این جوان مریض شد، سپس رسول الله صلی الله علیه و سلم به عیادت این جوان آمده و بالای سر آن نشستند، سپس رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: اسلام بیاور، آن جوان در حالی که پدرش نیز بالای سر او نشسته بود به سوی پدرش نگاه کرد، و پدرش نیز برای آن جوان گفت: از ابوالقاسم اطاعت کن، پس آن جوان اسلام آورد؛ سپس رسول الله صلی الله علیه و سلم در حالی از خانه بیرون شد که می فرمودند: حمد و سپاس الله را که آن را از آتش دوز نجات داد.

تمام این دلایل دال بر این است که آن چه در جواب اول ذکر شده، خاص به اهل ذمه است.

اما دلیل این که علیه دین ما جنگ نکرده و بر اخراج ما دیگران را کمک نکرده باشند، الی اخر؛ دلیل آن آیه کریمه است:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ (8) إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿ [ممتحنه: 8-9]

ترجمه: الله (سبحانه و تعالی) شما را از نیکی سرشار و رعایت عدالت در حق کسانی که در امر دین با شما نجنگیده و شما را از دیار تان آواره نساخته اند نهی نمی کند؛ مسلماً الله (سبحانه و تعالی) عدالت گران را دوست دارد، الله (سبحانه و تعالی) شما را

تنها از دوستی کردن با کسانی که در دین با شما جنگیدند و از اخراج تان پشتیبانی کردند، نهی می‌کند و هرکس آن‌ها را به ولایت بگیرد چنین کسانی آنان اند ستم‌گران.

ابن کثیر در سبب نزول این آیه کریمه می‌گوید: «و این قول او تعالی ﴿لَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ﴾ مفهوم آن این است که الله سبحانه و تعالی شما را از نیکی به کفاری که به خاطر دین شما علیه تان نجنگیده اند، منع نکرده است؛ مانند زنان و ضعفاء و جمله ﴿أَنْ تَبْرُوهُمْ﴾ که گفته شده به معنی این است که با ایشان نیکی کنید و منظور از جمله ﴿وَتَقْسَطُوا إِلَيْهِمْ﴾ یعنی با ایشان عدل کنید؛ چون الله سبحانه و تعالی عدالت کننده‌گان را دوست دارد.

امام احمد گفته است؛ عارم برای ما گفت که عبدالله ابن مبارک برای ما گفت، مصعب ابن ثابت گفت، عامر ابن عبدالله بن زبیر گفت از پدرش شنیده که گفته است: قتيله بر دخترش اسماء بنت ابوبکر هدایای از قبیل غذای از خردل و کشمش، پنیر و مسکه داد؛ در حالی که قتيله زن مشرکه بود؛ پس اسماء از پذیرش آن هدیه و وارد شدن قتيله در خانه‌اش ابا ورزید، سپس من از عایشه رضی الله در این خصوص سوال کردم؛ سپس الله سبحانه و تعالی این آیه را نازل کرد: ﴿لَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ....﴾ سپس رسول الله صلی الله علیه و سلم عائشه رضی الله عنها را امر کرد تا هدیه‌های قتيله را قبول و آن‌را در خانه خود اجازه دهد.

و این قول الله سبحانه و تعالی: ﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ﴾ [ممتحنه:9] ترجمه: الله (سبحانه و تعالی) شما را تنها از دوستی کردن با کسانی که در دین با شما جنگیدند و از اخراج تان پشتیبانی کردند نهی می‌کند و هرکس آن‌ها را به ولایت بگیرد چنین کسانی آنان اند ستم‌گران.

یعنی شما را از دوستی آنانی که با شما موقف دشمنانه گرفتند و با شما جنگیده و شما را بیرون و بر دشمنان شما بر اخراج شما کمک کردند، شما را از دوستی با آنان نهی نموده و شما را به دشمنی شان امر می‌کند؛ سپس بر دوستی شان سخت هشدار داده است:

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [ممتحنه:9]

ترجمه: و هرکسی آن‌ها را به ولایت بگیرد چنین کسانی آنان اند ستم‌گران.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [مائده: ۵۱]

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده اید، یهودیان و مسیحیان را دوست نگیرید، بعضی از آن‌ها دوست بعضی دیگرند و هرکس از شما که آنان را به دوستی بگیرد، از آن‌ها محسوب می‌شود، مسلماً الله (سبحانه و تعالی) ستم‌گر را به سرانجام نمی‌رساند.

بنا به دلایل فوق، شادباش گفتن اعیاد اهل ذمه به سخنی که خلاف شریعت نباشد، جایز بوده و هم‌چنان شادباش گفتن غیر اهل ذمه از کفار به کلامی که خلاف شریعت نباشد، جایز است؛ پس شادباش گویی از جمله نیکوکاری بوده اما مشروط به این که آیه

کریمه بر آن مطابقت پیدا کند؛ یعنی شرط شادباش گفتن اهل کتاب و کفار در اعیادشان این است که علیه دین ما نجنگیده و از سرزمین مان اخراج مان نکرده و دیگران را بر اخراج ما کمک نکرده باشند:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِطِينَ﴾ [ممتحنه: 8]

ترجمه: الله (سبحانه و تعالی) شما را از نیکی سرشار و رعایت عدالت در حق کسانی که در امر دین با شما نجنگیده و شما را از دیارتان آواره نساخته اند نهی نمی کند.

اما شکی نیست که این حالت در این زمان کم است.

امیدوارم جواب سوال شما به همین حد کفایت کند و الله سبحانه و تعالی از همه عالم تر و با حکمت تر است.

برادرتان عطاء ابن خلیل ابوالرشته

۱۰ جمادی الآخر ۱۴۴۳ هـ.ق.

۱۳ جنوری ۲۰۲۲ م.

مترجم: مصطفی اسلام